

ETH DIARI

Numerò 24
Dijaus 4 de hereuèr 1999

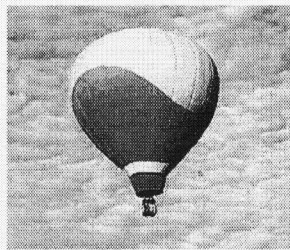
HUELHETON

DIARI

D'ARAN

Prètz: 50 pessetes

UES 40 PERSONES PARTICIPARÀN ENA TROBADA DE GLÒBES EN PIRENÈU

Ues 40 personas participaràn ena Trobada de Glòbes en Pirenèu qu'amassarà 12 balons aerostatics aguesta dimenjada entà seguir eth Camin des Bons Òmes, rota toristica qu'empare es camins tengudi pes catars. Segontes Montse Subirana, gerenta deth Conselh Regulador deth Camin des Bons Òmes, "eth moment més important dera amassada serà dimenge tamb er enautiment des de Talló, un petit vilatge deth tèrme de Belhèr de Cerdanha a on i a era catedrau dera Cerdanha, entà seguir er

antic camin der exili catar ena peninsula enes sègles XII e XIV".

Era arremassada començarà diuendres tamb eth vòl en recèrca dera Meridiana, era interseccion der orison d'un lòc tamb eth plan verticau que passe per èish dera Terra e aguest endret. Dissabte arremassarà tanben es participaires dera traussada Pirena entà hèr un vòl captiu pera net entara Molina.

Eth Camin des Bons Òmes enlance eth santuari de Queralt, ena comarca catalana deth Berguedan, e eth castèth de Montsegur, ena Arièja francesa, en tot seguir es camins que, entre es sègles XI e XIII, sigueren es vies de migracion des "bons òmes e es bones dames" entath sud ara recèrca dera empara de senhors catalans simpatisaires deth catanisme, o catars declaradi, deuant era persecucion entamenada per Simon de Monfort e encorajada peth Papa e eth rei de França.

En aguesti moments eth Camin des Bons Òmes ei un itinerari que se pòt hèr a pè, en shivau e, en quauqui tròci en bicicleta de montanha, ath delà d'èster un sendèr de long recorrut internacionau (GR 107).

JACQUES SANTER AFIRME QU'ES REGIONS AN D'AUER UN MÀGER PAPÈR ENTATH FUTUR

Eth president dera Comission Europèa, Jacques Santer, a afirmat aué qu'ena politica d'integracion europèa es regions an de jugar un papèr més important entath futur. Santer metec coma exemple Catalonha en tot assolidar qu'ei un membre de plen dret deth Comitè des Regions, e qu'aguest comitè a de jugar cada viatge un màger papèr "pr'amor qu'ei era base deth principi dera subsidiarietat".

Eth president dera Comission Europèa assegurèc, en declaracions ara SER, que "non cream pas ua Euròpa centralisada, senon descentralisada, federau, ena quau es regions an de jugar un plen papèr".

Sus era prepausta de finançament dera Generalitat e es relacions entre eth govèrn

AUÉ AMASSADA DETH CONSELH ASSESSOR D'ETH DIARI

(Contunhe darrèr)

centrau e eth catalan, Jacques Santer afirmèc que non pòt interferir en qüestions institucionaus o constituicionaus d'Espanha, perque depen de cada Estat establir es sues relacions entre era administracion centrau e es regions. Totun açò, segondèc qu'es regions an d'auer un màger papèr entath futur.

MOTS EN JÒC

Ath començament siguec eth Vèrbe e quauqui animaues se tornèren verbivòrs. Ath nòste entorn sonque i auie incognites. Enigmes qu'aqueth Vèrb mos ajudarie a resòlver. Atau que, mo'lo crospièrem e comencèrem a neurimò'n en tot barrinar. En tot estornejar es parts damb es nòstes barres inquietes. E en aguest long procès germinau descurbirem que se i jogàuem sense cap de motiu aparent lo transformariem.

Atau ei com neishec era enigmistica, era nòbla activitat creatiua que consistís en amagar messarges mejançant un usatge non ordinari d'un còdi de signes. Enigmes, sharades, jeroglifics, acrostics, anagrames, palindroms, "calembours", contrapets, crotzaments de mots, paronomàsies... Artefactes verbaus creats tostemp per inquietant èster verbivòr que s'amage darrèr der enigma classic der Esfinx: "¿Quin ei er animau que de bon maitin camine damb quate pantes, tà meddia damb dues e peth ser tamb tres?"

ETH DIARI a començat a caminar a gates en un an assenhalat pera celebracion deth centenari d'un des escrivans verbivòrs més illustres de toti es temps: Lewis Carroll, eth pare d'Alicia, creador d'un magnific univèrs plaçat darrèr d'un miralh en quau es mots tostemp son en dança. Ei un bon auguri. Un senhau inequívoc de qu'era normalisacion lingüistica der aranés passe pera seduccion deth sòn Vèrb. Se tiram fòrt per ací e per aqui eth qu'ara camine a quate pantes se lhearà. E un còp dret caminarà sense cap aute objectiu aparent que veir passar era vida, dia a dia. Aguesta magnifica iniciatiua periodistica de crear un diari en aranés a de perméter que cap des aranesi non demore dehòra de jòc. Sòrt, Aran e tietz-vos-i fòrts! ■

Màrius Serra

MÀRIUS SERRA, PRÈMI CIUTAT DE BARCELONA DE LITERATURA EN CATALAN

SERRA, ETH MAGIC DERA PARULA, RESPONEC ENTOSIATICAMENT ARA APARICION D'ETH DIARI E COLLABORÈC EN NUMERÒ D'INAUGURACION

Er escrivan Màrius Serra ven de guanhar eth prèmi Ciutat de Barcelona de Literatura en lengua catalana peth sòn libre *La Vida Normal*, editat per Proa. Segontes desaque eth verdicte deth jurat, Serra apòrte tamb aguesta òbra "ua votz narratiua original, divertida, esteticament remarcabla, que conde uns hèts propèrs ath lector en espaci e en temps".

Eth jurat d'aguesta modalitat des Ciutat de Barcelona ère format per Xavier Bru de Sala, Xavier Moret, Jordi Llavina, Lluís M. Todó e Carme Arenas.

Màrius Serra, neishut en Barcelona en 1963, ei escrivan e licenciat en Filologia Anglesa. Especialista en ludolingüistica, actuament a ua seccion de jòcs de paraules en *Bon dia, Catalonha* de TV3 e ua seccion setmanau d'enigmistica en *Avui*, e hè es crotzaments de mots en catalan de *La Vanguardia*. Collaborèc afogadament en numerò inaugurau d'ETH DIARI tamb un article sus enigmistica que, peth sòn jòc de paraules en lengua catalana 'alhocardic' es nòsti correctors-reviradors d'aranés.

A despart deth valor dera òbra premiada, cau avalorar eth trabalh consistent d'introduccion dera enigmistica en Catalonha per part de Serra. Sonque cau rebrembar, coma exemple, era sua seccion d'enigmistica publicada en suplement de cultura deth diari *Avui* pendent er ostiu e era tardor de 1989 qu'a constituït un conjunt d'articles pionèrs ena ma-

tèria en casa nòsta.

Coma felicitacion a Màrius Serra reprodusim er article, dejà publicat per nosati en numerò especiau d'inauguracion deth diari, qu'apareishec en mes de deseme passat, titolat "Mots en jòc". Tot e qu'er aumenatge mos lo hèm nosati, es lectors, pr'amor qu'atau poderam tornar a gaudir d'ua pèça d'engeni idiomàtic, tota ua practica d'esvagement en tot conèisher a hons un idiòma. E non ei estonant qu'era gent d'ETH DIARI auesse pensat ena enigmistica des deth primèr dia, en tot auer present qu'un diari en aranés trabalhe tamb era paraula e un idiòma en procès de normalisacion a de besonh recorsi com aguest entà involucrar e sedusir eth lector en tèma dera lengua. Ei directament proporcionau que guaire mès se sàpie er aranés -escrit e parlat- en nòste país, mès premsa escrita en aranés se consumirà.

De moment, des nòstes planes, sonque presentam **Eth crotzat deth dimenge** der eficaç e enigmatic Cisko. Quan pogam entraram en d'auto *jòcs de lenguatge* dreçadi as nòsti escolans a traüers des suplementes infantius e juvenius que premanim. Precisament mos mirallham en trabalh de Màrius Serra entà crear materiau. Felicitats Màrius!

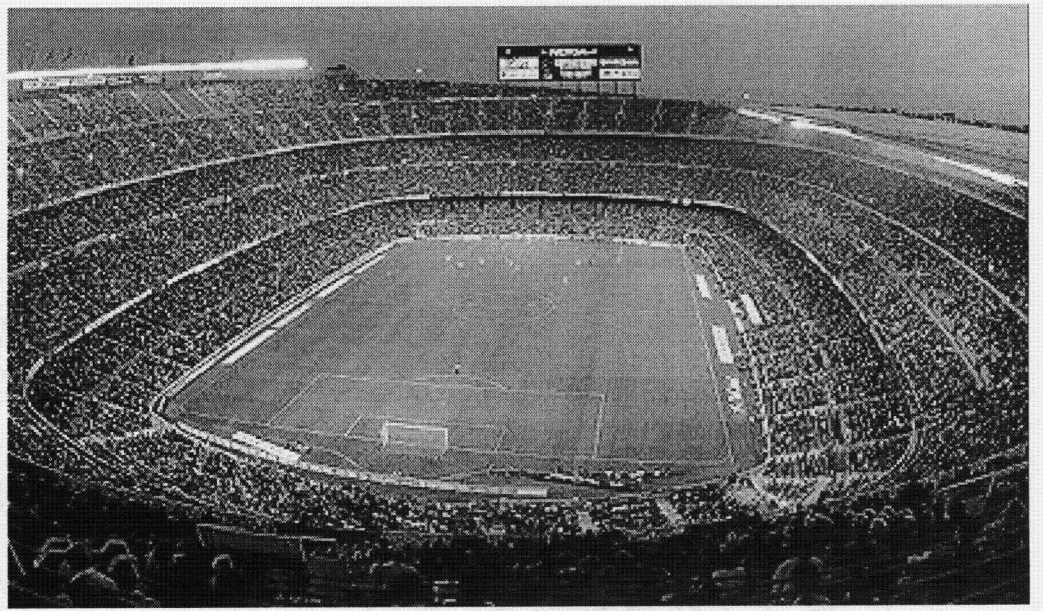
Eth Barça ei eth dusau equip mès ric deth mon, sonque ath darrèr deth Manchester United.

Eth Fòtbal Club Barcelona e eth Reiau Madrid se tròben dusau e tresau, respectivament, en un ranqing hèt per un burèu d'estudis, Deloitte and Touche, sus es clubs que genèren eth màger volum de negòcis deth mon. Sonque eth Manchester United auance es dus clubs espanhòus ena chifra totau gràcies ara venda d'articles deth club (samarretes, gòrres, cendrèrs, ornamentals...), tot e qu'es ingressi en taquilla de Barça e Madrid son mès grani, segon er estudi qu'analise era sason 1996-97. D'aguesta manèra, e tostemp segontes eth nomentat estudi, entre es 10 clubs mès rics deth mon i a, ath delà der equip

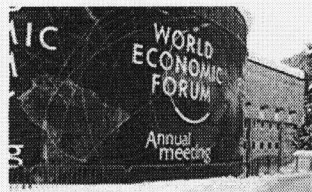
blugrana e des 'meringues', 3 equips anglesi (Manchester United, Newcastle e Liverpool), 3 italians (Juventus de Torin, Milan e Inter de Milan) e 2 alemands (Bayern Munich e Borussia Dortmund).

Eth volum de negòci (en milions de liures e milions de pessetes, respectivament) des 10 clubs mès rics deth mon, segon aguest estudi, qu'ei eth següent:

1. Manchester United (Ang.): 87,9 milions de liures o 20.455 milions de pessetes.
2. Fòtbal Club Barcelona: 58,9 o 14.202.
3. Reiau Madrid: 55,7 o 13.431.
4. Juventus (Ita.): 53,2 o 12.828.
5. Bayern Munich (Ale.): 51,6 o 12.442.
6. Milan AC (Ita.): 47,5 o 11.454.
7. Borussia Dortmund (Ale.): 42,2 o 10.176.
8. Newcastle United (Ang.): 41,1 o 9.910.
9. Liverpool (Ang.): 39,2 o 9.452.
10. Inter Milan (Ita.): 39,1 o 9.428.

ETH FÒRUM MONDIAU DE DAVOS ACABE ES SÒNS DEBATS SENSE ARTÈNHER A DEFINIR MECANISMES CONCRETES ENTÀ ESVITAR NAUS TEMPÈRIS FINANCÈRS

Eth 29au Fòrum Economic Mondiau acabe es ses sessions en Davos (Soïssa) dempús d'auer analisat es pròs e es contres dera globalisacion, un debat deth quau non se n'a esclarit cap mecanisme entà esvitar nauti tempèris monetaris e que, de hèt, se vedec entristit pera crisi de Brasil.

Es organisadors arribèren enquiath punt d'endonviar ua naua expression entà definir eth fenomèn qu'afèc-

te era economia dera fin de millènni, "responsabilitat globau", nòm tamb eth quau eth Fòrum demoraue influir enes participaires.

Dempús de sies dies de baishes temperatures e nheuades, es 1.000 empresaris, 300 experts e 300 lidèrs politics -includidi 40 caps d'Estat- amassats ena estacion d'esquí acabèren en coincidir qu'era economia mondiau non patirà ua recession enguan maugrat es crisis d'Asia, Russia e Brasil.

Era opinion de consens siguec qu'era economia dubèrta ei era unica solucion entara prosperitat en futur, mès ara ora de definir es mecanismes entà esvitar tempèris monetaris com es registradi des d'ostiu, es participants non sigueren tan d'acòrd.

DIVERGÈNCIES

En efècte, mentre es ministres d'Economia dera Union Europèa demanauen era fixacion clara de naues règles financeres internacionaus, eth secretari deth Tresòr des Estats Units, Robert Rubin, sonque senhalauè qu'encara seràn de besonh fòrça ans abantes de reorganisar era arquitectura monetària mondiau.

Ua auta des fòrces en conflicte, es païsi en desenvolupament, demanèc d'èster inclodida ena economia mondiau. En paraules deth president egipci, Hosni Mubarak, aguesta part deth mon "a ua sensacion amarganta d'injustícia, que quauquarren non foncione en un sistèma que bòrre d'un còp ans de dur trabalh de desenvolupament pr'amor des cambis d'umor des mercats".

Ath delà des exigències des païsi mès praubi, Davos siguec tanben er escenari des protestes des sindicats, qu'avertiren des perills qu'era globalisacion supause entàs treballadors de tot eth mon.

Es representanti des sindicats, que se sauvèren ua sala mès petita qu'era dedicada, per exemple, as inconvenients des diferències d'orari, reclamèren un mès gran contròlle

des empreses tamb era fin d'esvitar era explotacion deth treballador en païsi de man d'obra barata, e en especiau era explotacion mainadencia.

CRISI BRASILEIRA

Totun açò, es debats sus era globalisacion demorèren en un dusau plan deuant dera crisi de Brasil, a despriet dera absència deth sòn ministre de Finances, Pedro Malán, ath quau acabèc "substituït" eth multimilionari des Estats Units, Georges Soros, que defenecc eth ral.

Dempús de subergèsser en tot assegurar qu'era brasilera a estat "era crisi mès previsibla dera istòria", Soros estimèc qu'eth ral non sonque ère susvalorat abantes deth "tempèri", senon qu'ara ei "en excès desvalorat".

Segontes opinion deth financèr d'origina ongaresa, Brasil ei era mòstra perfècta dera inestabilitat que hèr tremolar, cada viatge tamb mès fòrça, es mercats internacionaus pr'amor dera absència d'ua "arquitectura financera" credibla.

Ua des solucions prepausades ara crisi brasilera siguec era der exministre d'Economia argentin, Domingo Cavallo, qu'estimèc que Brasília aurie de mèter en marcha un conselh monetari parièr ath creat per Buenos Aires en 1991. Segon era sua opinion, es efèctes d'aguesta mesura serien immediats e eth ral poderie estabilisà-se en dues setmanes.

Eth conselh monetari (*currency board*) ei un mecanisme que permet a ua moneda mantier un cambi fixe tamb eth dolar e, paralelamente, era existència d'un sistema d'estaui e cromptenda de deute en dolars tar exterior.

MARGES DE FLOTAMENT

Era polemica començada pera propòsta de Cavallo, que siguec refusada per Soros, siguec rapidament arthenuda pes debats generaus deth Fòrum, e especiaument pera polemica ath torn d'un sistema de marges flotants des tres monedes mès importantes deth mon: eth dolar, er euro e er ien.

Era UE, tamb Alemanha ena tèsta, se mostrèc partidària d'un sistema d'aguest tipe, ath quau Washington s'opòse perque ac considèra massa arriscat e contrari as fluxes de diuises internacionaus.

Fin finau, Rússia, era crisi dera quau siguec des autes dossièrs des que mès s'a parlat d'ençà d'aost passat, acabèc eth Fòrum igual coma l'auie començat: era comunautat internacionau vò qu'eth govèrn d'Eugueni Primakov emposse es reformes se vò mès sòs.

AGENDA

Mercat en Vielha
tot eth maitin.

10 ores Excursion
damb raquetes de nhèu tàs lacs de Bacivèr.

Informacion Genís Roca, telefon 629 208220.

10 / 14 ores
Corsa deth cors d'esquí dera setmana. Stadiums de Baqueira e de Beret Slalom per categories.

13.30 ores
Iniciacion ath carving damb era mèrca Salomon. Materiau des botigues Sports Cuyllàs e Monitor de Vaqueira.

AUÉ AMASSADA DETH CONSELH ASSESSOR D'ETH DIARI

Era empresa editora d'ETH DIARI merquèc era linha editoriaua sus tres concèptes: independència, pluralitat e aranesisme, e entad açò que volguec institucionalisar er apropament des diuèrs sectors dera societat civiu e publica d'Aran en tot instituir eth Conselh Assessor.

Aguest Conselh, qu'assessòre e opine en tèmes de contenguts e estratègies periodistiques e es ses repercussions en foment sociu dera premsa escrita en aranés, tanben ei ua confluència de diuèrses sensibilitats que, tamb volentat de dialòg, pòden ajudar a trobar er estil mès apropiat de diari. Coma toti vos podetz imaginar, eth Conselh non ei pas responsable de çò que publique eth diari, mès ei un acompanyaire dera comunicacion que garanteix qu'es diferents manèras de veir era premsa e eth país, aumens siguen coneishudes de prumèra man pes que fabriquen cada dia eth diari.

Ara seguida reproduim era notificacion dera convocatòria, que peth sòn interès ei ua convocatòria de coneishement public, tot e qu'ei d'assistència barrada:

CONVOCATÒRIA

Auè dijaus 4 de hereuèr de 1999, tàs 20 ores qu'ei convocada era tresau amassada plenària deth Conselh Assessor d'ETH DIARI, en locau dera redaccion deth diari en Vielha, carrèr Doctor Manèl Vidal locau numerò 5.

Er orde deth dia qu'ei eth següent:

1. Avaloracion des 26 prumèrs numeròs d'ETH DIARI
2. Campanha de soscripcions.
3. Anoncians.
4. Declaracion d'ETH DIARI coma producte d'interès culturau. Era relacion tamb es Institucions.
5. Naui productes editoriaus.
6. Seminari permanent deth programa de revirada informatizada der aranés: PROGRAMA ARANET
7. Atenèu d'Aran.
8. Era campanha electorau e ETH DIARI.
9. Suggestiments e preguntes.

Era lista de convocadi entath Conselh Assessor d'ETH DIARI ei era que seguis: Union Democratica Aranesa, Convergència Democratica Aranesa, Unitat d'Aran, Partit Popular aranés, Agropacion Gent d'Aran, Lengua Viua, Es Corbilhuèrs de Les, Grèmi d'Ostalària, Comissions Obrèras, Union Generau de Trabalhadors, rector dera parròquia de Sant Miquèu, rector dera parròquia de Gausac, CITVA, IES d'Aran, Fondacion Musèu Etnologic, Grop de Mestres, Escòles d'Aran, Centre de Recorsi Pedagogics, Es Sautarèths de Bossòst, Còlha Sta. Maria de Mijaran, Es Fradins de Vielha, Escòla Aranesa d'Esquí, Baqueira Beret, Conselh Esportiu Val d'Aran, CEVA, CAEI, Centre de Cultura de Bossòst e, a títol personau, Rosèr Faure, Paco Boya, Pilar Busquets e Amparo Serrano.

Edite ETH DIARI
Família Colomines
Centre d'estudis VIVÈNCIA ARANESA:
Aula Euròpa des Pirinèus (Val d'Aran)
Carrèr Doctor Manèl Vidal
locau num. 5
(Darrèr edifici/ Ath cant der Espitau)
25530 Vielha-Val d'Aran
Telefon: 973641772
Fax: 973640871
E-mail vivenciaaranesa@ctv.es

Editor e director : Joan-Ramon Colomines-Companys.
e-mail: jrcc@apdo.com

Informatica e dessenh: Marc Colomines i Nadal.

Equip de correctors: Pilar Barés e Xavier Gutierrez.

Impression: Xerox's Document Center 220 ST d'ETH DIARI a Vielha

Tirada: 1000 exemplars.